

2.4. Оцінка потенціалу вітчизняних банків в умовах впливу глобалізаційних процесів

Актуальність даного дослідження полягає у збільшенні впливу глобалізаційних процесів на всі сфери життя суспільства, що є основною характерною особливістю економічного розвитку в сучасних умовах. При цьому глобалізація, яка передбачає трансформацію національних економік в єдиний загальносвітовий ринок товарів, послуг, капіталів і робочої сили, призводить до того, що значимість національних кордонів різко зменшується, а колишні зовнішні фактори економічного розвитку починають активно впливати не тільки на транснаціональний бізнес, а й на національні господарства.

Банківська система будь-якої країни, зокрема Україна, першою зазнає впливу зазначених процесів, а значить вона виступає ключовою передавальною ланкою впливу глобалізаційних процесів на національне господарство.

В умовах глобалізації розвинені країни корегують власну економічну політику таким чином, щоб створити оптимальні умови для інноваційного розвитку своєї економіки, спрямованого, насамперед, на підвищення її науково-технічного потенціалу. Це підтверджує перехід цих країн до постіндустріальної, так званої «інформаційної» стадії розвитку. За таких обставин потрібно чітко розуміти, що глобалізаційні процеси, які відображають зміни умов функціонування реального сектору господарства, формують цілий комплекс причин, що визначають суттєві зрушення і в банківському секторі економіки. До таких причин, зокрема, відносяться:

— активний розвиток ТНК та їхніх філій у всіх країнах світу, що визначає зростаючі потреби в банківському обслуговуванні— банківські операції стають все більш різноманітними, з'являється все більше нових, нетрадиційних банківських послуг, особливо з використанням електронних технологій;

— визначаючи загальну стратегію розвитку і тактику захисту від ризиків, банки все більше орієнтуються не тільки на національну економіку, а й на зміну економічної ситуації у всьому світі;

— нефінансовий сектор національного господарства та його банківська система стають все більш уніфікованими у роботі на внутрішньому та світовому ринках. Це означає, що правила, які регламентують внутрішні і зовнішні господарські операції, все більше зближуються;

— банки все більше уваги приділяють кількості та якості інформаційних послуг, які надаються їх клієнтам, як важливого чинника забезпечення конкурентоспроможності;

— якщо всередині країни банківська система слугує насамперед для акумулювання та перерозподілу фінансових ресурсів між регіонами на національному рівні, то міжнародний ринок капіталів перетворюється на самостійний фактор розвитку світової економіки;

— зростання філіальної мережі банків пов'язаний із збільшенням частки міжнародних операцій у загальному обсязі банківських операцій, який також визначається активним проникненням ТНК в економіку всіх країн;

— національна економіка не може бути повністю закритою для іноземного банківського капіталу. Все більше число банків створює свої філії за кордоном, що підсилює конкуренцію між кредитними установами.

Ці причини зумовлюють ризики, які несуть в собі глобалізаційні процеси для банківської системи України. Вони пов'язані насамперед із полегшенням доступу на вітчизняний фінансовий ринок зарубіжних банківських установ. А оскільки фінансова глобалізація, як складова частина економічної глобалізації, відображає сукупність транснаціональних потоків товарів, послуг, капіталів, технологій, інформації, людей, інвестицій, то, на наш погляд, цікавим для вивчення є «банківський потенціал».

На сьогодні в економічній літературі не має досить чіткого визначення поняття «банківський потенціал», переважна більшість авторів займається питанням класифікації та розгляду окремих складових потенціалу. До них

можна віднести таких економістів як Торяник Ж.І. [14; 20], Коваленко В.В. [14], Дун І.В. [8], Захар`ян А.Г. [11], Капустін С.Н. [12], Кривич Я.М. [16], Геєць В.М. [6], Алексеєнко М.Д. [2], Барановський О.І. [4] та інші.

Проте в умовах стрімкого розвитку інтеграційних процесів та експансії іноземного капіталу банки не можуть обходитися без порівняльного аналізу суб`єктів банківського ринку. Отримання прибутку вже не є визначальним фактором конкурентних переваг. Окрім того визначення лише конкурентного потенціалу не надає повної оцінки ситуації і є односторонньою, хоча й визначальною, характеристикою.

Метою нашого дослідження є порівняльна оцінка загального банківського потенціалу в цілому та дослідження впливу іноземного капіталу на конкурентоспроможність суб`єктів ринку банківських послуг Одеського регіону зокрема.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань дослідження:

- сформулювати поняття «потенціал банку» та визначити його основні елементи;
- розглянути динаміку участі іноземного капіталу в банківській системі України;
- визначити питому вагу банків з іноземним капіталом в загальній кількості діючих банків та дослідити джерела надходження іноземного капіталу;
- оцінити рівень достатності ресурсного, конкурентного та інвестиційного потенціалів деяких банків України;
- проаналізувати конкурентоспроможність вітчизняних банків у порівнянні з банками з участю іноземного капіталу.

І. Управління потенціалом банку. На сьогодні, в економічній літературі на жаль не надається повного визначення поняття «банківський потенціал», переважна більшість авторів розглядає потенціал з боку виробничих підприємств [22; 23; 10]. Проте не слід забувати, що банк в свою чергу також є суб`єктом підприємництва і певною мірою займається виробництвом і

реалізацією продукції, витрачаючи при цьому фінансові, науково-технічні, матеріальні та трудові ресурси.

Головні відмінності діяльності виробничого підприємства та банку полягають лише у співвідношенні окремих складових затрачених ресурсів та кінцевій формі отриманого продукту, що в банківському секторі носить нематеріальний характер. Тому, на нашу думку, можливим є використання поняття «потенціал підприємства» як базового для формулювання терміну «потенціал банківської установи». Відповідно до цього найбільш повними та точними є визначення Хомякова В.І. та Ждана О.М., узагальнення яких дасть змогу частково освітлити «банківський потенціал».

Перший автор розглядає потенціал як джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути приведеними в дію, використані для вирішення якоїсь задачі, досягнення певної цілі, можливості окремої особи, суспільства, держави, підприємства в певній галузі [22, с. 11].

У другому випадку поняття є більш вузьким і описує потенціал окремого підприємства, що є сукупною здатністю підприємства здійснювати економічну, виробничу і фінансову діяльність, спрямовану на досягнення максимально можливого результату за умови альтернатив розвитку системи підприємства в зовнішньому середовищі функціонування, забезпечувати високий ступінь фінансової стійкості і платоспроможності [10, с. 139].

Враховуючи все вищесказане можна припустити, що банківський потенціал — це спроможність банку здійснювати господарську та фінансову діяльність щодо обслуговування клієнтів, залучення та розміщення тимчасово вільних коштів з метою досягнення поставлених цілей і завдань, першості серед конкурентів, підтримання ліквідності та платоспроможності банку.

На практиці така ситуація проявляється у формі ефективного поєднання матеріально-технічної бази, персоналу банку, інформаційного та фінансового забезпечення, гнучкості відносно нововведень, що віддзеркалюється у вигляді впорядкування потенціалу за елементним складом на виробничий, трудовий, інформаційний, фінансовий, ресурсний та інноваційний потенціал.

Трудовий потенціал — наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу послуг. До його складу входять потенціали землі, основних фондів та оборотних фондів, нематеріальних активів і технологічного персоналу [23, с. 14].

Під трудовим потенціалом розуміється сукупність здібностей і можливостей кадрів забезпечувати ефективне функціонування організації. До його складу включаються: чисельність, професійно-кваліфікаційну структуру, статеві-віковий склад, укомплектованість та індивідуальні особистісні характеристики персоналу [24, с. 182].

Інформаційний потенціал — це єдність організаційно-технічних та інформаційних можливостей, які забезпечують підготовку та прийняття управлінських рішень і впливають на характер виробництва через збір, накопичення, обробку та розповсюдження інформаційних ресурсів [3, с. 24].

Фінансовий потенціал — обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, що ними воно може розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних витрат [7, с. 33]. Головною складовою такого потенціалу є інвестиційний, тобто наявні та приховані можливості для відтворення розширення діяльності.

Інноваційний потенціал банку — сукупність взаємопов'язаних у певних соціально-економічних формах ресурсів, які за певних діючих внутрішніх ізовнішніх чинників інноваційного середовища можуть бути спрямовані на ефективну реалізацію перспективних інноваційних фінансово-кредитних послуг, з метою задоволення, з одного боку, нових потреб суспільства, а з іншого — поліпшення ефективності функціонування банківської установи в цілому [16, с. 27]. Ступінь його розвитку обумовлений децентралізацією управлінських рішень, здатністю організаційної структури змінюватися під впливом завдань і умов діяльності, креативністю персоналу, достатністю ресурсів для впровадження інновацій та здатністю менеджменту оптимально використовувати ці ресурси.

Інноваційний потенціал депозитних корпорацій формується під впливом трьох основних груп факторів: фактори внутрішнього середовища банку, фактори ринкового середовища (мікросередовище) та фактори глобального середовища (макросередовище). Проте їх комбінування може змінюватися залежно від напрямів функціонування конкретного банку.

Ресурсним потенціалом називають потенційні можливості банку формувати свої ресурси. Іншими словами, це максимум ресурсів, які банк може залучити на фінансовому ринку. Він залежить від грошово-кредитної політики центрального банку, якості активів, стану фінансового ринку та можливості банку купувати ресурси на ньому [20, с. 284].

На сучасному етапі економічного розвитку в умовах трансформації економіки серед проблем, пов'язаних з виходом України з кризового стану, важливе місце посідає завдання формування ефективної банківської системи. Саме банки виконують важливу функцію мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів і перетворення їх у реальний капітал, здійснюючи різноманітні кредитні, інвестиційні та інші операції і, забезпечуючи, таким чином, потреби економіки в додаткових ресурсах.

Передумовою ефективної діяльності банку як специфічного господарського товариства є створення відповідної ресурсної бази, тобто сукупності грошових коштів, що надходять у розпорядження банку з різних джерел та використовуються ним для здійснення активних операцій.

Від формування банківських ресурсів залежать масштаби діяльності банку та обсяги очікуваних прибутків. Достатність ресурсного капіталу визначається ступенем підтримки стійкості банківської системи в цілому та комерційних банків зокрема [21, с. 183]. Цей процес безпосередньо залежить від присутності іноземного капіталу в банківській системі України.

Слід зазначити, що проникнення іноземного капіталу на ринок банківських послуг приводить не лише до позитивних, але й до низки негативних наслідків, таких як:

- послаблення позиції вітчизняних банківських установ на національному фінансовому ринку;
- висока ймовірність залежності від іноземних фінансових установ, які визначатимуть напрямки розвитку фінансових процесів в Україні;
- можливість відпливу фінансових ресурсів, втрати суверенітету в сфері грошово-кредитної політики;
- нерезиденти встановлюють контроль над рентабельними банками — робота останніх виключно на інтереси чужої держави;
- перерозподіл кредитних ресурсів, що їх інвестують банки на розвиток української економіки;
- зниження фінансування сфер економіки, які з точки зору банків з іноземним капіталом будуть менш прибутковими і більш ризиковими.

Тобто експансія іноземних банків приводить до розшарування національного фінансового ринку. При цьому ступінь їх впливу вимірюється часткою банків з іноземним капіталом у загальній кількості банків України (рис. 1.1).

Рис. 1.1 показує, що питома вага групи банків з іноземним капіталом нерівномірно зростає і в 2010 р. визначається на максимальному рівні 31,25% проти 14,29% у 2000 р.. Найменша частка кількості іноземних банків (11,88%) характерна для 2004 р..Окрім цього, протягом 2006 — 2010 рр. частка іноземного капіталу в банківському секторі зросла з 27,6% на 13 п. п. і станом на 01.01.2011 р. склала 40,6%.

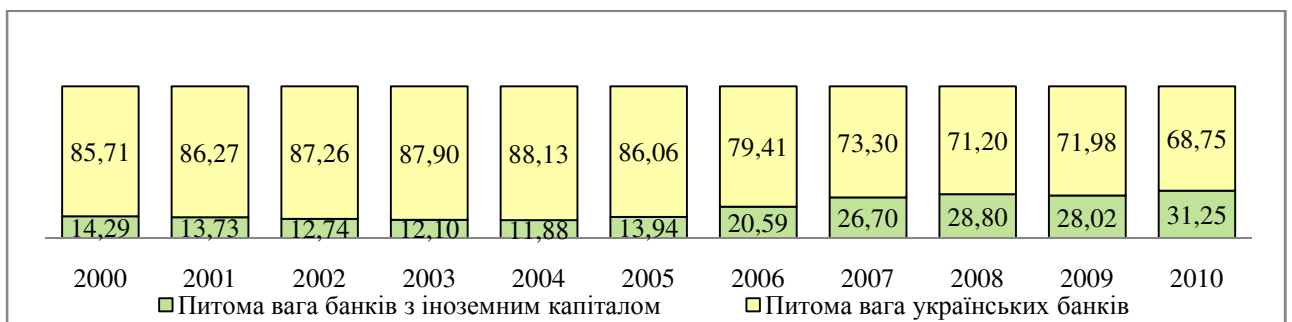

Рис. 1.1. Динаміка співвідношення питомої ваги банків з іноземним капіталом та українських банків [26]

Протягом січня цей показник зменшився до 40,5%, що у абсолютному вираженні становить майже 56 млрд. грн.. [26]

І за умови наявності відповідного законодавчого забезпечення, діяльність іноземних банків позитивно впливатиме на формування ресурсного потенціалу банківської системи. Прихід іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему підвищує рівень капітальної бази, що на сьогодні є одним із першочергових завдань стратегічного розвитку банківського бізнесу [21, с. 184]. Він відіграватиме важливу роль у розвитку конкуренції серед банків з приводу залучення клієнтів. Отже, актуальним постає питання щодо оцінки ресурсного, інвестиційного та конкурентного потенціалів банківських установ.

II. Оцінка ресурсного потенціалу банків. В умовах значної інтеграції економічних процесів все яскравіше проявляється важлива роль банківської системи в обслуговуванні фінансових відносин. Виконання банками своєї посередницької функції потребує достатності ресурсів, тобто для утримання стійких конкурентних позицій банку слід підтримувати високий рівень ресурсного потенціалу. Отже, загальна ефективність банківського бізнесу, як і задоволення потреб споживачів банківських продуктів, знаходиться в прямій залежності від забезпечення достатності ресурсного потенціалу банків.

Щодо достатності ресурсного потенціалу банку, то її можна розглядати як інтегральну характеристику, яка визначає спроможність банку своєчасно і в повному обсязі розраховуватися за своїми зобов'язаннями, нарощувати капітал, здійснювати повний спектр активних операцій та надавати послуги з метою підтримки фінансової стійкості банківської установи [14, с. 107]. Відповідно до сформованої Вітлінським В. [5, с. 49] ієрархічної структури надійності та фінансової стійкості банку, достатність ресурсного потенціалу можна визначати через показники ліквідності і капітальної забезпеченості. Ця думка набула свого відображення в методиці розрахунку узагальнюючого синтетичного коефіцієнта достатності ресурсного потенціалу банку, яку

запропонував Коваленко В.В. [14, с.107 —109]. Формула його розрахунку має наступний вигляд:

$$S_{drp} = \sum_{i=1}^n v_k * \frac{K_i}{N_i}, \text{ де} \quad (2.1)$$

S_{drp} — синтетичний показник достатності ресурсного потенціалу банку;

v_k — ваговий коефіцієнт;

K_i — поточне значення і-го показника;

N_i — нормативне значення і-го показника.

В якості поточних значень виступають значення показників достатності капіталу, миттєвої, поточної та короткострокової ліквідності (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Методика розрахунку складових коефіцієнтів синтетичного показника [1; 13, с. 253]

№	Показник	Формула розрахунку
1	Норматив достатності капіталу	$\frac{\text{Регулятивний капітал}}{\text{Активи, зважені за ступенем ризику}}$
2	Норматив миттєвої ліквідності	$\frac{\text{Гроші в касі та на коррахунках}}{\text{Зобов'язання за поточними рахунками}}$
3	Норматив поточної ліквідності	Вимоги до 31 дня/Зобов'язання до 31 дня
4	Норматив короткострокової ліквідності	Активи до 1 року/Зобов'язання до 1 року
5	Норматив довгострокової ліквідності	Кредити понад 1 рік/Пасиви понад 1 рік

Для забезпечення співставності потенціалів декількох банківських установ скористаємося обчисленими на основі експертного методу ваговими коефіцієнтами для банківської системи України. Тоді формули синтетичного показника для 2008 — 2010 рр. набудуть наступного вигляду [16, с. 109]:

$$S_{drp}^{08} = \left(0,006 * \frac{K_1}{N_1} + 0,724 * \frac{K_2}{N_2} + 0,526 * \frac{K_3}{N_3} + 0,064 * \frac{K_4}{N_4} + 0,336 * \frac{K_5}{N_5} \right) * 100 \quad (2.2)$$

$$S_{drp}^{09} = \left(0,113 * \frac{K_1}{N_1} + 0,725 * \frac{K_2}{N_2} + 0,728 * \frac{K_3}{N_3} + 0,074 * \frac{K_4}{N_4} + 0,319 * \frac{K_5}{N_5} \right) * 100 \quad (2.3)$$

$$S_{drp}^{10} = \left(0,116 * \frac{K_1}{N_1} + 0,463 * \frac{K_2}{N_2} + 0,401 * \frac{K_3}{N_3} + 0,371 * \frac{K_4}{N_4} + 0,419 * \frac{K_5}{N_5} \right) * 100 \quad (2.4)$$

Проведемо відповідний розрахунок, скориставшись вищевказаними формулами та представивши кінцеві результати у вигляді таблиці (табл. 2.2).

Динаміка синтетичного показника функціональної достатності
ресурсного потенціалу банків України за 2008 — 2010 рр.

Банк	Рік	Достатність капіталу	Норматив миттєвої ліквідності	Норматив поточної ліквідності	Норматив короткострокової ліквідності	Норматив довгострокової ліквідності	Синтетичний показник достатності ресурсного потенціалу банку
Нормативне значення		10	20	40	60	100	1
Банк Кіпру	2008	43,60	58,97	106,85	105,01	91,31	3,98
	2009	46,99	45,12	66,60	96,66	93,88	3,80
Місто Банк	2008	11,19	71,25	97,58	30,35	84,96	4,19
	2009	11,17	42,54	49,43	23,22	40,30	2,73
	2010	21,50	30,60	65,55	93,68	46,91	2,39
Петрокоммерцбанк	2008	17,94	187,04	130,25	108,14	687,73	10,92
	2009	18,24	152,22	96,21	107,44	64,65	7,81
	2010	23,53	109,09	109,30	76,79	63,68	4,64
Платинум Банк	2008	39,22	70,85	515,73	257,19	130,01	10,08
	2009	45,36	141,83	579,88	273,21	118,56	16,92
	2010	29,16	79,38	352,99	147,48	80,14	6,96
Фінбанк	2008	19,35	210,14	208,41	67,84	31,42	10,54
	2009	20,15	134,80	50,49	54,69	23,81	6,18
	2010	19,37	79,2	60,15	152,6	23,65	3,70

Для наочного представлення змін синтетичного показника достатності ресурсного потенціалу обраних банків побудуємо діаграму (рис. 2.1).

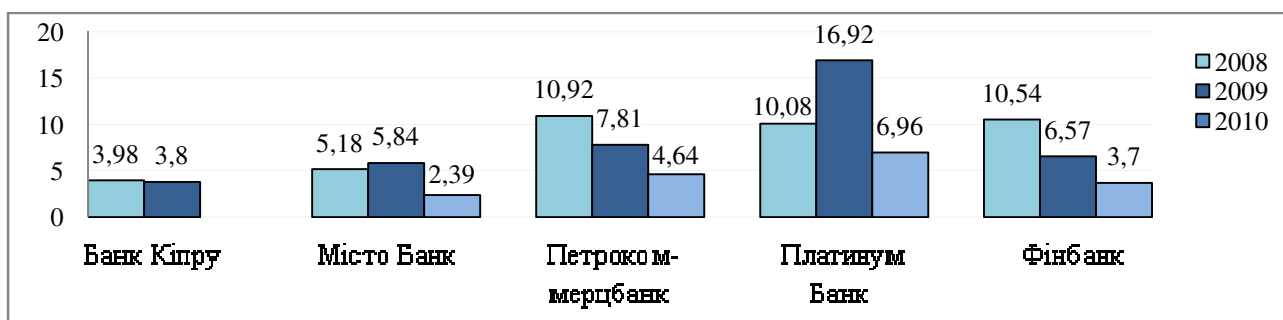

Рис. 2.1. Динаміка синтетичного показника достатності ресурсного потенціалу протягом 2008 — 2009 рр.

З таблиці видно, що протягом досліджуваного періоду нормативи адекватності капіталу та ліквідності змінювалися не рівномірно, проте переважно відповідали нормативним значенням, а в деякі випадках навіть значно перевищували їх. Наприклад, норматив поточної ліквідності Платинум

Банку складав трохи більше 500% при рекомендованому значенні 40%. Це явище суттєво вплинуло на подальше визначення ресурсного потенціалу банку.

Найбільші зрушення цього показника згідно рис. 2.1 відбулися у Платинум Банку, ресурсний потенціал якого мав значну перевагу перед потенціалами інших банків і на кінець 2010 р. склав 7. Найменшим, проте найстабільнішим, протягом досліджуваного періоду (на рівні 3,8 — 4) залишався показник ресурсного потенціалу Банку Кіпру. Та слід зазначити, що вищезазвані банки є банками з участю іноземного капіталу. Щодо українських банків (Місто Банк та Фінбанк), то їх коефіцієнти достатності ресурсного потенціалу знаходяться на посередніх позиціях.

Загалом всі отримані значення синтетичного показника більше одиниці, тобто відповідають достатньому рівню ресурсного потенціалу, для якого характерна неперервна модель ліквідності, велика кількість операцій та щоденна зміна платіжного календаря [14, с. 110]. Тому, для визначення позиції обраних банків в системі фінансових відносин та більш точного аналізу їх загального потенціалу, проведемо оцінку інших його складових.

III. Оцінка інвестиційного потенціалу вітчизняних банків. Найбільш повно, на нашу думку, оцінити інвестиційний потенціал з поправкою на вагомість того чи іншого показника дозволяє синтетичний коефіцієнт запропонований Дуном І.В. [8, с. 120]. Аналіз інвестиційного потенціалу базується на введенні додаткового показника — коефіцієнта збереження капіталу, який враховує темп росту ВВП та інфляції. В загальному вигляді цей показник виглядає наступним чином:

$$K_{\text{збер.}} = (1 + T_{\text{прВВП}}(\%)) * (1 + \text{Інфл.}) \quad (3.1)$$

Автор використовує методику для оцінки потенціалу російських банків, проте звітність українських банків дозволяє адаптувати методику і проводити розрахунок загального інвестиційного потенціалу вітчизняних банків за наступною формулою:

$$I_p = \sum_{i=1}^n (a_i * K_i), \text{ де} \quad (3.2)$$

I_p — загальний інвестиційний потенціал банку;

a_i — вагові коефіцієнти;

K_i — фінансові коефіцієнти діяльності банку.

В якості фінансових коефіцієнтів виступають коефіцієнти надійності, ліквідності, рентабельності, якості активів та показник росту (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Коефіцієнти оцінки фінансового стану банків

Коефіцієнт	Значення	Ваго- мість
1. Коефіцієнти надійності $K_n = K_{n1}$		0,2
$K_{n1} = \text{Капітал} / \text{Працюючі активи}$	Показує ступінь забезпеченості ризикованих вкладень банку власним капіталом, за рахунок якого будуть погашені збитки у разі неповернення	1
2. Коефіцієнти ліквідності $K_l = K_{l1} * 0,35 + K_{l2} * 0,35 + K_{l3} * 0,3$		0,2
$K_{l1} = \text{Високоліквідні активи} / (\text{Зобов'язання до запитання} + \text{Кошти на розрахункових і поточних рахунках})$	Коефіцієнт миттєвої ліквідності показує, яка частина зобов'язань може бути сплачена негайно	0,35
$K_{l2} = \text{Ліквідні активи} / \text{Сумарні зобов'язання}$	Характеризує здатність банку задовольнити вимоги кредиторів в розумні терміни	0,35
$K_{l3} = \text{Високоліквідні активи} / \text{Працюючі активи}$	Показує, яка частина працюючих активів перебуває у високоліквідних інструментах	0,3
3. Коефіцієнти рентабельності $K_r = K_{r1} * 0,5 + K_{r2} * 0,5$		0,2
$K_{r1} = \text{Прибуток} / \text{Капітал}$	Рентабельність капіталу показує ефективність вкладення власних коштів	0,5
$K_{r2} = \text{Прибуток} / \text{Працюючі активи}$	Показує ефективність працюючих активів	0,5
4. Коефіцієнт частки довгострокових пасивів $K_{дп}$		0,2
$K_{дп} = \text{Довгострокові пасиви} / \text{Валюта балансу}$	Показує частку довгострокових активів в структурі балансу	1
5. Коефіцієнт росту $K_{рос}$		0,2
$K_{рос} = \text{Коефіцієнт збереження капіталу} * \text{Коефіцієнт розвитку}$	Даний коефіцієнт орієнтований на оцінку зростання капіталу банку і може розглядатися як усереднений і постійний	1

Вихідні дані для розрахунку представимо в таблиці (табл. 3.2)

Таблиця 3.2

Вихідні дані для оцінки інвестиційного потенціалу банків Одеського регіону за період 2008 — 2010 рр. [29 — 33]

Показник	Банк Кіпру		Місто Банк			Петрокомерц банк			Платинум Банк			Фінбанк		
	2008	2009	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Капітал	619757	618199	148858	149130	176696	152249	73195	73441	361917	362688	372097	127028	127450	127197
Працюючі активи	1792986	1403214	1170441	909874	1587582	1074711	913145	944593	1212755	1168035	1520753	795743	902686	1150702
Високоліквідні активи	424218	57650	123885	36752	525345	317223	293750	235127	12834	21984	71426	144544	171863	200999
Зобов'язання до запитання	459934	194770	246353	337782	774283	406774	424183	431394	28458	45797	131754	140360	346444	217600
Ліквідні активи	463471	104790	123885	36752	690689	319450	301157	277271	12834	29432	72506	157364	187203	213712
Зобов'язання	1241545	853635	1160618	891326	1538682	931813	848723	876959	894636	853981	1258680	771596	899274	1187446
Прибуток	12379	13966	4880	-52945	-67470	5715	-80361	-80504	-18665	-18270	-8900	1438	782	416
Довгострокові пасиви	1481537	988391	357727	384927	182960	163896	116336	146755	1176485	1017556	968758	367575	276601	628209
Валюта балансу	1861302	1471834	1309476	1040456	1715378	1084062	921918	950400	1256553	1216669	1630777	898624	1026724	1314643
Темп росту ВВП	1,315	0,963	1,315	0,963	1,041	1,315	0,963	1,041	1,315	0,963	1,041	1,315	0,963	1,041
Індекс інфляції	1,286	1,13	1,286	1,130	1,091	1,286	1,13	1,091	1,286	1,13	1,091	1,286	1,13	1,091
Коефіцієнт збереження	1,69109	1,08819	1,69109	1,08819	1,13573	1,69109	1,0882	1,13573	1,69109	1,08819	1,13573	1,6911	1,08819	1,13573
Коефіцієнт розвитку	1,714	0,966	1,714	0,966	1,141	1,714	0,966	1,141	1,714	0,966	1,141	1,714	0,966	1,141

Результати проведених обчислень наведемо у вигляді таблиці (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Динаміка загального інвестиційного потенціалу банків та його складових протягом 2008 — 2010 рр.

Банк	Рік	Коефіцієнти надійності	Коефіцієнти ліквідності	Коефіцієнти рентабельності	Коефіцієнти частки довгострокових пасивів	Коефіцієнт зростання	Загальний інвестиційний потенціал
Банк Кіпру	2008	0,3457	0,5245	0,0134	0,7960	2,8985	0,9156
	2009	0,4406	0,1589	0,0163	0,6715	1,0512	0,4677
Місто Банк	2008	0,1272	0,2451	0,0185	0,2732	2,8985	0,7125
	2009	0,1639	0,0646	-0,2066	0,3700	1,0512	0,2886
	2010	0,1113	0,4939	-0,2122	0,1067	1,2959	0,3591
Петрокоммерцбанк	2008	0,1417	0,4815	0,0214	0,1512	2,8985	0,7389
	2009	0,0802	0,4631	-0,5930	0,1262	1,0512	0,2255
	2010	0,0777	0,3761	0,5907	0,1544	1,2959	0,2627
Платинум Банк	2008	0,2984	0,1660	-0,0335	0,9363	2,8985	0,8532
	2009	0,3105	0,1857	-0,0330	0,8363	1,0512	0,4702
	2010	0,2447	0,2240	-0,0149	0,5940	1,2959	0,4687
Фінбанк	2008	0,1596	0,4863	0,0066	0,4090	2,8985	0,7920
	2009	0,1412	0,3036	0,0035	0,2694	1,0512	0,3538
	2010	0,1105	0,4387	0,0018	0,4779	1,2959	0,4650

Для більш зручного дослідження змін сформуємо відповідну діаграму (рис. 3.1).

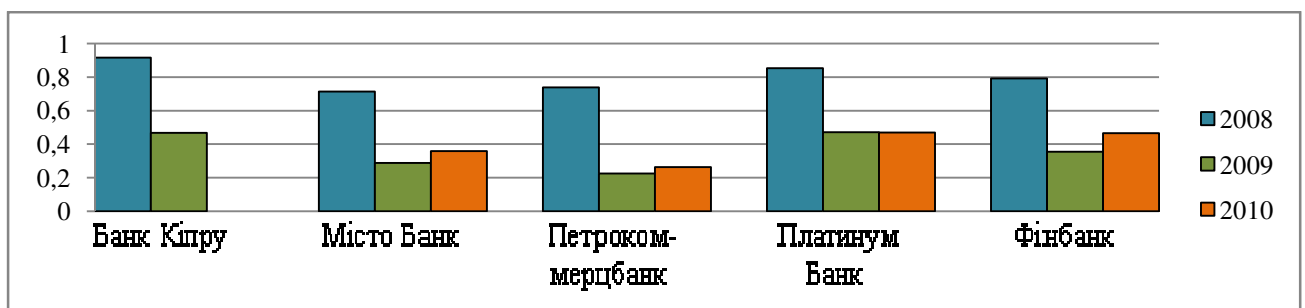

Рис. 3.1. Зміни загального інвестиційного потенціалу банків

З рисунку 3.1 видно, що для всіх розглянутих банків показник інвестиційного потенціалу має однакову тенденцію, а саме різке зниження (приблизно в 2 рази) у 2009 р. порівняно з 2008 р., що пов'язано із загальносвітовими кризовими явищами, та незначне збільшення у 2010 р., що свідчить про початок виходу з економічної кризи.

Серед числа обраних банків найкраща ситуація спостерігається у Банку Кіпру та Платинум Банку.

IV. Формування конкурентного потенціалу банків Одеського регіону в умовах впливу іноземного капіталу. Як нами було вже зазначено, роль іноземного капіталу у формуванні банківського сектору економіки України заслуговує особливої уваги. І перш ніж перейти до оцінки впливу іноземного капіталу на конкурентоспроможність суб'єктів ринку банківських послуг, розглянемо деякі кількісні характеристики цього явища. Для того, щоб визначити момент часу, коли відбулося найбільше зростання кількості іноземних банків, побудуємо графік темпів росту загальної кількості діючих банків в Україні та кількості банків з іноземним капіталом протягом 2000 – 2010 рр. (рис. 4.1).

Рис. 4.1. Динаміка зміни загальної кількості діючих банків в Україні та іноземних банків

З рис. 4.1 видно, що кількість діючих банків в Україні зростає приблизно однаково, знаходячись в межах від 96,70% до 104,55%. При цьому темп росту кількості банків з іноземним капіталом досить нерівномірний і свого найбільшого значення 152,17% досягає у 2006 р.. Тобто цей рік можна назвати періодом найшвидшого проникнення.

Всі вище перелічені факти є досить важливими. Проте ця проблема розглядалася вже не одноразово в масштабах України, що не можна сказати, про

питання Одеського регіону, яке є вузько направленим і, в результаті, менш дослідженим. Тому наступним кроком нашої роботи є аналіз ринку банківських послуг Одеського регіону.

Спочатку визначимо кількісні параметри банківського сектору Одеського регіону (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Аналіз складу банків, що діють у Одеському регіоні [28]

Показник	Одиниць	Питома вага, %
Банки, що діють в Одеському регіоні	78	100,00
в тому числі з іноземним капіталом	36	46,15
Банки, зареєстровані в Одеському регіоні	9	11,54
з них з іноземним капіталом	1	11,11

В Одеському регіоні, на 01.12.2010 р, діяло 78 банків, з яких 36 — з іноземним капіталом. З усього числа діючих тільки 9 банків (11,54%) зареєстровані в Одесі. Такими є Імексбанк, Інвестбанк, Місто Банк, Південний, Порто-Франко, СоцКом Банк, Фінбанк, Фінростбанк та Марфінбанк, 99,2% акцій якого у березні 2007 р. були придбані компанією MarfinPopularBank (Кіпр). У зв'язку з присутністю на одеському банківському ринку значного числа банків проведемо оцінку їх конкурентоспроможності на прикладі двох банків з вітчизняним капіталом, зареєстрованих в Одесі, (Фінбанк, Місто-банк) та трьох іноземних банків, діючих в Одеському регіоні (Платинум банк, Банк Кіпру, Петрокомербанк). Вибір об'єктів дослідження не є випадковим — банки схожі за розміром активів та видом діяльності (універсальні).

Проте перш ніж провести аналіз визначимось з поняттям конкурентоспроможності, яке не є однозначним.

Так, за думкою Н. Ступки, конкурентоспроможність — це здатність суб'єкта ринкових відносин діяти на ринку нарівні з присутніми там аналогічними конкуруючими суб'єктами [19, с. 304].

І. Фомін зазначає, що конкурентоспроможність банку – це більш складна ринкова характеристика, значно ширша від поняття надійності. Вона відображає ступінь привабливості банку для клієнтів, що дає змогу отримати

певні переваги у формуванні впливу на ринкову ситуацію у власних інтересах. [19, с. 304] При цьому автор наголошує, що високий рівень конкурентоспроможності досягається лише за наявності конкурентного середовища. Тому визначимо рівень ринкової концентрації та конкуренції банківського сектору Одеського регіону, використовуючи методику, яка передбачає розрахунок декількох груп показників. Перша група містить безпосередньо індекс концентрації (CR_k) [17, с. 300], індекси Херфіндаля-Хіршмана (ННІ) та Розенблюта (RI) [18, с.70, 72] та загальний індекс галузевої концентрації (CCI) (формули 4.1 – 4.4, табл. 4.2).

$$CR_k = \sum_{i=1}^k s_i, (4.1) \quad RI = \frac{1}{2 \sum_{i=1}^n (i \times s_i) - 1}, (4.3)$$

$$ННІ = \sum_{i=1}^n s_i^2, (4.2) \quad CCI = s_i + \sum_{i=2}^n s_i(1 + (1 - s_i)), (4.4)$$

де s_i – частка i -го банку на ринку;

k – кількість найбільших банків;

n – загальна кількість банків на ринку. Динаміку показників концентрації зведено в табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Динаміка показників концентрації на основних сегментах ринку банківських послуг Одеського регіону за 2006, 2008 та 2010 роки [27]

Показники концентрації ринку	Сектори ринку	Станом на:		
		2006	2008*	2010*
Індекс концентрації (5 банків), %	Активи	43,47	39,40	40,90
	Депозити	43,95	44,64	43,74
	Позички	45,73	39,26	45,48
	Фінансовий результат	48,23	88,05	79,26
Індекс Херфіндаля-Хіршмана	Активи	0,0523	0,0452	0,0492
	Депозити	0,0553	0,0570	0,0624
	Позички	0,0573	0,0479	0,0609
	Фінансовий результат	0,0607	0,3299	0,2318
Індекс Розенблюта	Активи	0,0439	0,0405	0,0413
	Депозити	0,0445	0,0430	0,0425
	Позички	0,0466	0,0428	0,0486
	Фінансовий результат	0,0505	0,2069	0,1335
Загальний індекс галузевої концентрації	Активи	0,1884	0,1678	0,1927
	Депозити	0,2083	0,2188	0,2394
	Фінансовий результат	0,2130	0,6368	0,5182

* — для обчислення показників враховувалось тільки значення фінансового результату у вигляді прибутку

З таблиці видно, що ринкова частка 5 найбільших банків коливалась в межах 39 – 46% на всіх секторах ринку за виключенням фінансового результату, де частка на початок періоду складала 48,23%, а у 2008 році зросла до 88,05%, що пов'язано з кризою банківської системи і наявністю прибутку у незначного числа банків, які і сформували загальний результат.

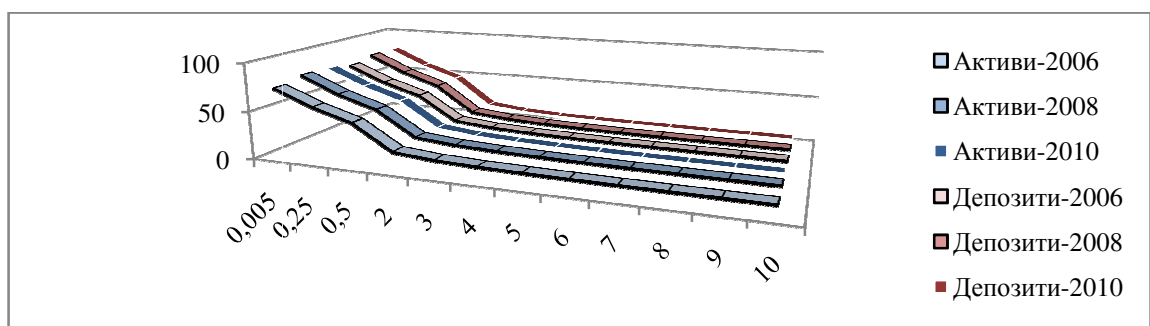
Названа причина вплинула й на те, що значення більшості розглянутих показників відхилилось від загальної тенденції до підвищення концентрації. Та не зважаючи на наявність вищевказаної тенденції, індекс Херфіндаля-Хіршмана, який майже по всіх позиціям не перевищує 0,1, свідчить про низький рівень концентрацій. Такий висновок підтверджує і решта розрахованих показників. Загалом для Одеського регіону характерний вагомий вплив невеликих банків на загальні результати. Так індекс Розенблюта чутливий до ринкової частки малих банків і знаходиться в межах 0,04 — 0,05 (за винятком сектору «Фінансовий результат» у період 2008 — 2010 рр.). Загальний індекс галузевої концентрації у більшості випадків коливається близько значення 0,2, що значно менше 1, тобто для Одеського ринку банківських послуг монополія не є перспективним явищем.

Друга група показників складається з індексу Ганнаха та Кея (НКІ), U-індексу (U) та індексу Хауса (H_m) (формули 4.5 — 4.7).

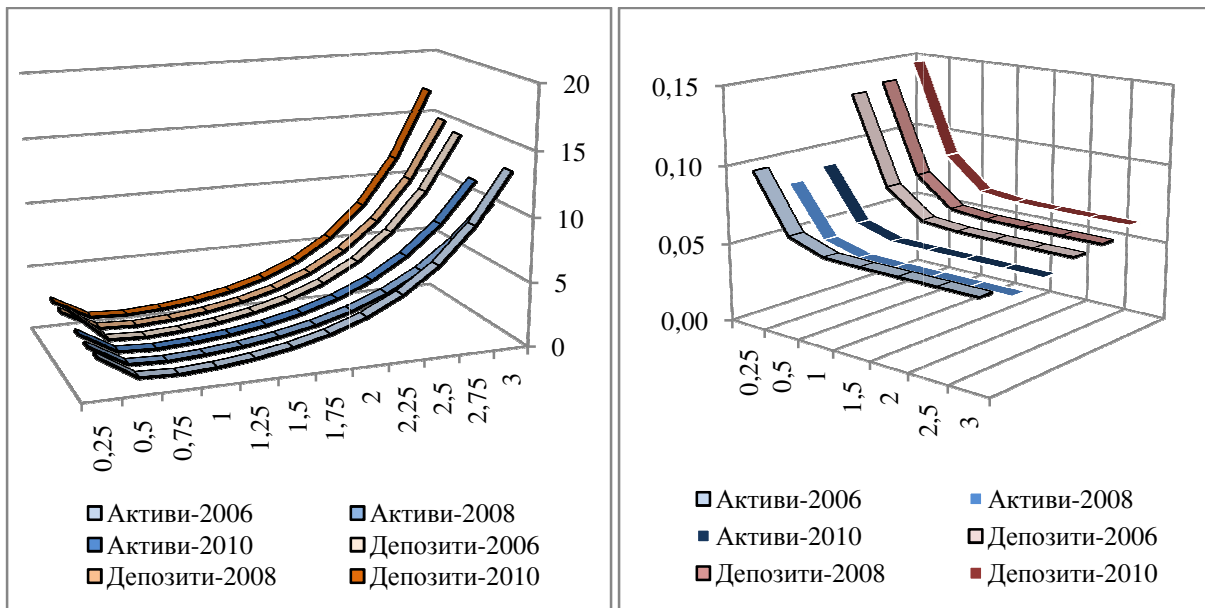
$$\text{---} \quad (4.5) \quad (4.6)$$

$$(4.7).$$

Для більш наочного відображення отриманих даних побудуємо криві індексу Ганнаха та Кея, U-індексу та індексу Хауса (рис. 4.2 а – в).

а) Індекс Ганнаха та Кея

б) U-індекс

в) Індекс Хауса

Рис. 4.2. Індекс Ганнаха та Кея, U-індекс та індекс Хауса для активів і депозитів банків Одеського регіону

Крива індексу Ганнаха та Кея показує приблизно однаковий рівень конкуренції в секторах активів і депозитів, який у 2008 році дещо підвищується (збільшується значення індексу при найменших значеннях α , що показують вплив малих банків), а на початку жовтня 2010 року несуттєво зменшується. Така динаміка підтверджується під час побудови кривих U-індексу та індексу Хауса.

Фінансова криза 2008 року призвела до того, що більшість банківських установ стали збитковими. У зв'язку з чим, розрахунок відповідних показників щодо сектора «Фінансовий результат» не є доцільним, оскільки така ситуація не є постійною і не надає реальної картини регіону.

Отже, в результаті проведеного аналізу конкурентного середовища, можна зробити висновок, що ринку банківських послуг Одеського регіону притаманний невисокий рівень концентрації, тобто переважна більшість банків знаходиться у рівних умовах, що дозволяє нам більш вірогідно оцінити конкурентний потенціал обраних банків, використовуючи методику Дяченко Т.О [9].

Вона полягає у розрахунку коефіцієнтів конкурентоспроможності за чотирма напрямками: активи, зобов'язання, власний капітал та фінансовий результат, дані за якими занесені до таблиці (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

Дані фінансової звітності банків-конкурентів за період 2006 —

01.08.2011 рр. [28]

Показник		Банк					Максимальне
		Фінбанк	Платинум банк	Місто-Банк	Банк Кіпру	Петроко-мерцбанк	
Активи, млн. грн.	01.01.2007	323,97	374,21	598,22	611,32	911,02	911,02
	01.01.2008	454,67	878,95	782,09	910,58	788,60	910,58
	01.01.2009	898,62	1256,55	1309,48	1861,00	1084,15	1861,00
	01.01.2010	1026,72	1216,67	1040,46	1471,83	955,28	1471,83
	01.01.2011	1314,64	1630,78	1715,38	2018,27	950,40	2018,27
	01.08.2011	1863,16	2845,32	1384,45	2812,37	959,89	2845,32
Зобов'язання, млн. грн.	01.01.2007	225,36	356,92	513,06	528,91	837,34	837,34
	01.01.2008	353,72	517,79	658,68	789,44	709,00	789,44
	01.01.2009	771,60	894,64	1160,70	1239,49	931,84	1239,49
	01.01.2010	899,27	853,98	891,33	853,64	848,43	899,27
	01.01.2011	1187,45	1258,68	1538,68	1398,90	876,96	1538,68
	01.08.2011	1736,03	2462,61	1140,28	2032,32	1023,27	2462,61
Власний капітал, млн. грн.	01.01.2007	98,61	17,29	85,16	82,41	73,68	98,61
	01.01.2008	100,95	361,79	123,41	121,14	79,60	361,79
	01.01.2009	127,03	361,92	148,78	621,51	152,31	621,51
	01.01.2010	127,45	362,69	149,13	618,20	106,85	618,20
	01.01.2011	127,20	372,10	176,70	619,37	73,44	619,37
	01.08.2011	127,13	382,71	244,17	780,04	-63,38	780,04
Фінансовий результат, млн. грн.	01.01.2007	2,59	3,53	5,47	7,49	10,71	10,71
	01.01.2008	2,34	0,31	4,07	8,77	6,19	8,77
	01.01.2009	0,09	1,34	-46,26	2,02	-12,92	2,02
	01.01.2010	0,42	0,77	-52,95	2,13	-46,70	2,13
	01.01.2011	0,06	9,41	-14,52	1,17	-0,14	9,41
	01.08.2011	0,13	10,61	-21,43	1,03	-137,82	10,61

На першому етапі визначимо для кожного часового проміжку еталонний банк (з найкращим результатом) та розрахуємо співвідношення числових характеристик інших банків до еталонного банку (табл. 4.4). Для еталонного банку стандартизований коефіцієнт складає 1. У випадку наявності від'ємних результатів, значення коефіцієнта для цієї групи вихідних даних банку приймається рівним нулю.

Таблиця 4.4

Стандартизовані коефіцієнти фінансового стану банківських установ
протягом 01.01.2007 — 01.08.2011 рр.

Показник		Банк				
		Фінбанк	Платинум банк	Місто-Банк	Банк Кіпру	Петроко-мерцбанк
Активи, млн. грн.	01.01.2007	0,3556	0,4108	0,6566	0,6710	1,0000
	01.01.2008	0,4993	0,9653	0,8589	1,0000	0,8660
	01.01.2009	0,4829	0,6752	0,7036	1,0000	0,5826
	01.01.2010	0,6976	0,8266	0,7069	1,0000	0,6490
	01.01.2011	0,6514	0,8080	0,8499	1,0000	0,4709
	01.08.2011	0,6548	1,0000	0,4866	0,9884	0,3374
Зобов'язання, млн. грн.	01.01.2007	0,2691	0,4263	0,6127	0,6317	1,0000
	01.01.2008	0,4481	0,6559	0,8344	1,0000	0,8981
	01.01.2009	0,6225	0,7218	0,9364	1,0000	0,7518
	01.01.2010	1,0000	0,9496	0,9912	0,9493	0,9435
	01.01.2011	0,7717	0,8180	1,0000	0,9092	0,5699
	01.08.2011	0,7050	1,0000	0,4630	0,8253	0,4155
Власний капітал, млн. грн.	01.01.2007	1,0000	0,1753	0,8636	0,8357	0,7472
	01.01.2008	0,2790	1,0000	0,3411	0,3348	0,2200
	01.01.2009	0,2044	0,5823	0,2394	1,0000	0,2451
	01.01.2010	0,2062	0,5867	0,2412	1,0000	0,1728
	01.01.2011	0,2054	0,6008	0,2853	1,0000	0,1186
	01.08.2011	0,1630	0,4906	0,3130	1,0000	0,0000
Фінансовий результат, млн. грн.	01.01.2007	0,2419	0,3295	0,5110	0,6994	1,0000
	01.01.2008	0,2668	0,0353	0,4641	1,0000	0,7058
	01.01.2009	0,0446	0,6634	0,0000	1,0000	0,0000
	01.01.2010	0,1972	0,3615	0,0000	1,0000	0,0000
	01.01.2011	0,0064	1,0000	0,0000	0,1243	0,0000
	01.08.2011	0,0118	1,0000	0,0000	0,0970	0,0000

Використовуючи дані таблиці 4.4, визначимо коефіцієнти конкурентоспроможності для кожного показника за формулою 4.8:

$$R_i = \frac{1}{\sqrt{p}} \sqrt{(1 - x_{ij}^1)^2 + (1 - x_{ij}^2)^2 + \dots + (1 - x_{ij}^p)^2}, \quad (4.8)$$

де p – кількість досліджуваних часових проміжків.

Кінцевим етапом аналізу є визначення комплексного коефіцієнту конкурентного потенціалу та вибір найбільш конкурентоспроможних банків за допомогою бальної оцінки.

$$R = \prod_{i=1}^n (1 - R_i) \quad (4.9)$$

Для більшої результативності аналізу розіб'ємо період 01.01.2007 – 01.08.2011 на два — до кризовий і період виходу з кризи (табл. 4.5).

Таблиця 4.5

Коефіцієнти конкурентоспроможності банків протягом 2006 — 2011 рр.

Пе-ріод, рр.	Показники	Банк				
		Фінбанк	Платинум банк	Місто Банк	Банк Кіпру	Петроко-мерцбанк
2006-2008	R ₁ (активи)	0,7673	0,5263	0,4514	0,1899	0,4852
	R ₂ (зобов'язання)	0,7635	0,5897	0,3024	0,2127	0,3503
	R ₃ (власний капітал)	0,7817	0,6644	0,7686	0,5213	0,8042
	R ₄ (фінансовий результат)	0,9013	0,8059	0,7863	0,1736	0,6460
	R (узагальнюючий показник)	0,0012	0,0127	0,0189	0,2523	0,0232
	Рейтинг	5	4	3	1	2
2009-2011	R ₁ (активи)	0,5598	0,2240	0,5615	0,0198	0,7424
	R ₂ (зобов'язання)	0,4418	0,1932	0,5201	0,2735	0,6635
	R ₃ (власний капітал)	0,9200	0,6726	0,8868	0,0000	0,9410
	R ₄ (фінансовий результат)	0,9389	0,3686	1,0000	0,8098	1,0000
	R (узагальнюючий показник)	0,0012	0,1294	0,0000	0,1354	0,0000
	Рейтинг	3	2	5	1	5

Підсумки дослідження показали, що найбільш конкурентоспроможнішими протягом всього часу був Банк Кіпру. Друге місце до кризи належало Петрокомерцбанку» а в період виходу з кризи — Платинум банку. Проте ця зміна не вплинула на загальний стан: банки, що зареєстровані в Одесі і не мають участі іноземного капіталу, займають позицію не вище третього місця.

Враховуючи попередні дані, можемо сказати, що рівень ресурсного потенціалу не повною мірою відповідає даним відносно конкурентного потенціалу. Але стрімке підвищення показника достатності ресурсного потенціалу Платинум Банку привело до покращення його конкурентної позиції порівняно з іншими банківськими установами і дозволило змістити Петрокоммерцбанк, ресурсний потенціал якого знизився, з другогомісця.

Аналогічна тенденція спостерігається і під час оцінки інвестиційного потенціалу, де лідируючі позиції з порівняно невисокими результатами, якщо

співставити їх з даними дослідження російських банків [8, с. 121], займають Банк Кіпру та Платинум Банк.

Така ситуація може розглядатися вкрай неоднозначно. З одного боку вона є позитивною, оскільки населення Одеського регіону має змогу отримати більш якісне обслуговування і співпрацювати з більш надійними банками [25]. З іншої сторони це може привести до вразливості національного капіталу і, як наслідок, економіки регіону і держави.

Водночас в процесі аналізу стало зрозуміло, що питання оцінки потенціалу є актуальним, але не достатньо дослідженим. Найважливішим, на нашу думку, є те, що в економічній літературі відсутнє чітке визначення поняття «потенціал банку», хоча досить глибоко розглядаються його складові, такі як ресурсний, депозитний, трудовий та інноваційний потенціали.

Більшість методик, в яких пропонується оцінка вищеназваних потенціалів, зводяться до аналізу кількісної сторони діяльності банку, абсолютно не торкаючись її якісної характеристики. Деякі автори прагнуть уникнути цього недоліку [11; 12], але не у кожного з них простежується чітке позначення критеріїв якісної оцінки.

Невелике число економістів, що займаються питанням оцінки банківського потенціалу, робить складним пошук альтернативних варіантів розрахунків та їх критичний огляд. Та навіть у цьому випадку можна сказати, що у більшості випадків потенціал організації напряму пов'язують з долею, яку вона займає на фінансовому ринку. Безперечно цей фактор є складовою конкурентної переваги установи, проте не може вважатися єдиним критерієм для оцінки.

Тому, на нашу думку, доцільним є введення синтетичного показника для оцінки потенціалу банківської установи, що включає в себе коефіцієнти ресурсного, конкурентного, інвестиційного, кадрового, та інноваційного потенціалів, зважених на ступінь їх впливу.

1. Постанова Правління НБУ «Про схвалення методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні» від 02.06.2009, № 315. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0315500-09>.
2. Алексеєнко М.Д. До питання про доступ іноземного капіталу в банківську систему України / М.Д. Алексеєнко, Л.М. Алексеєнко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2004, №6. — С. 42 – 47.
3. Асмолова І.М. Управління ресурсним потенціалом приватних підприємств // Вісник ДНУЕТ. — 2010, № 4. — С. 89 — 93.
4. Барановський О. Іноземний капітал на ринках банківських послуг України, Росії та Білорусі // Вісник НБУ — 2007, №9. — С. 12 – 20.
5. Вітлінський В. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку /В. Вітлінський, О. Пернарівський // Банківська справа. — 2000, № 6, — С. 48 — 51.
6. Гесць В. Іноземний капітал у банківській системі України // Дзеркало тижня. — 2006, №26.
7. Гнип Н.О. Головні підходи до оцінки фінансового потенціалу підприємства // Наука й економіка. — 2009, № 4 (16). — Т.16. — С. 31 — 35.
8. Дун. И.В. Инвестиционный потенциал российских банков: оценка и проблемы повышения // Экономические науки. — 2007, № 4. — С. 120 — 123.
9. Дяченко Т.О. Визначення конкурентоспроможності автотранспортних підприємств та стратегії її підвищення // Автореф. дис. к.е.н.:08.07.04. — Національний авіаційний університет. — К., 2002. — 19 с.
10. Ждан О.М. Економічне обґрунтування терміна «потенціал підприємства» // Науковий вісник НЛТУ. — 2010, № 20.3. — С. 139 — 142.
11. Захарьян А.Г. Экспертная оценка комплексной устойчивости коммерческого банка // Финансовые исследования. — 2004, №9. — С. 14 — 19.
12. Капустин С.Н. Анализ финансовых показателей банка. Надежен ли Ваш банк? // Финансы и кредит. — 2003, №24. — С. 18 — 23.

13. Кириченко О.А., Гіленко І.В., Роголь С., Сиротян С.В. Банківський менеджмент. — К.: Знання-Прес, 2002. — 438 с.
14. Коваленко В.В., Торяник Ж.І. Обґрунтування стратегії управління ліквідністю для забезпечення достатності ресурсного потенціалу банків // Формування ринкових відносин в Україні. — 2010, № 8. — С. 106 — 110.
15. Коваль С.Л. Пріоритетні напрями розвитку фінансів банківських установ України // Фінанси, банки, інвестиції. — 2010, № 4. — С. 42 — 45.
16. Кривич Я.М. Інноваційний потенціал кредитної установи як основа її інноваційної політики // Проблеми економіки підприємств у сучасних умовах: мат. VI Міжнародної науково-практичної конференції. — Київ, 2010. — С. 27.
17. Пол А. Самуельсон Мікроекономіка [перекл. з англ.]. — К.: Основи, 1998. — 675 с.
18. Самойлов Г.О. Банковская конкуренция / Г.О. Самойлов, А.Г. Бачалов. — М.: Экзамен, 2002. — 256 с.
19. Ступка Н.М. Конкурентоспроможність комерційних банків на ринку кредитних ресурсів // Науковий вісник. — 2004, №14.4. — С. 303 – 308.
20. Торяник Ж. І. Сутність і призначення ресурсного потенціалу банку в умовах поглиблення інтеграційних процесів в Україні // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. — Суми, 2006. — Т.17. — С. 280 — 285.
21. Торяник Ж.І. Роль іноземного капіталу у забезпеченні достатності ресурсного потенціалу банків // Актуальні проблеми економіки. — 2008, №3 (81). — С. 182 — 188.
22. Хомяков В.І., Бакум І.В. Управління потенціалом підприємства. — К.: Кондор, 2007. — 400 с.
23. Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка. — К.: КНЕУ, 2005. — 261 с.
24. Шлычков В.В., Тимофеев Р.А., Гималтдинова Л.А. Содержание и структура ресурсного потенциала компании // Экономические науки. — 2009, № 11 (60). — С. 181 — 183.

25. Самые надежные банки в Украине — с иностранным капиталом. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://news.finance.ua/ru/~2/0/all/2009/05/23/161075>
26. Офіційний сайт Національного банку України. — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.bank.gov.ua/>
27. Офіційний сайт Асоціації українських банків. — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://aub.org.ua/>
28. Информационный портал о банках Украины. — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.bankstore.com.ua/>
29. Офіційний сайт Банку Кіпру. — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.bankofcyprus.com.ua/>.
30. Офіційний сайт Місто Банку. — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.mistobank.com.ua/>.
31. Офіційний сайт Платинум Банк. — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.platinumbank.com.ua/>.
32. Офіційний сайт Петрокоммерц Банку. — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.pcbu.com.ua/>.
33. Офіційний сайт Фінбанку. — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://www.finbank.odessa.ua/>.